

b) El règim jurídic

LA «I» ENTRE COGNOMS EN ELS REGISTRES ESPANYOLS I A LES SENTÈNCIES

Alfons ESTEVE I GÓMEZ

Tècnic jurídic de la Generalitat Valenciana

En una interlocutòria dictada el 25 d'octubre de 1993, el Tribunal Constitucional espanyol acordava la inadmissió d'un recurs d'empara que el senyor Miquel-Jordi Strubell havia interposat per la vulneració del principi d'igualtat que representava no poder usar la llengua catalana per a inscriure el naixement del seu fill en el registre civil. Com que, de tot el procés seguit pel senyor Strubell, fou precisament d'aquest punt de litigi, desestimat, que la premsa se'n va fer ressò, la impressió que en treia el lector era que totes les seues demandes havien estat refusades. Més encara: a banda de la confusió de moltes de les ressenyes periodístiques, n'hi hagué alguna que hi afegí un sobrepreu de tergiversació. Per això, potser no resultarà del tot gratuït que tornem arrere en el temps i, repassant els fets, provem d'aclarir alguns conceptes.

El senyor Strubell presentava els dies 28 de gener i 22 de febrer de 1985, davant el Registre Civil de Barcelona, dos escrits on demanava que la inscripció del naixement del seu fill fos feta en llengua catalana i que s'intercalés la conjunció copulativa *i* entre els cognoms. Ambdues peticions van ser denegades pel jutge encarregat del registre. Arran d'això, l'interessat va presentar dos recursos davant el jutjat de primera instància, el qual, en resolució de 18 de juliol de 1985, confirmava les provisions dictades pel jutge encarregat del Registre Civil. Així les coses, el senyor Strubell va decidir de recórrer els actes davant la Direcció General dels Registres i del Notariat. Aquesta direcció, en resolució de 22 de novembre de 1985, acordà desestimar els recursos i confirmar els dos actes apel·lats.

Vegem, encara que siga succintament, en què es basa l'esmentada Direcció per denegar els recursos. En primer lloc, en la Llei i en el Regla-

ment del Registre Civil, que en diversos preceptes expressa que el castellà és l'únic idioma que s'ha d'emprar en el registre. A més, afirma literalment la resolució. «no hi ha cap motiu per a entendre que aquestes normes vigents sobre l'ús del castellà hagen quedat derogades per altres de posteriors». Cal dir que tant la llei com el reglament són de 1958. I això ens estalvia d'adjectivar una direcció general que s'encarrega de registres i del notariat i que ignora, encara, que s'han promulgat els articles 3r. i 14è. de la Constitució espanyola, les declaracions de llengües oficials dels estatuts d'autonomia, les lleis de normalització lingüística i els decrets i les ordres que les despleguen.

En segon lloc, considera la direcció general que «la copulativa *i* no forma part dels cognoms, sinó que es tracta només d'una fórmula per a separar en l'àmbit exclusivament registral el primer cognom del segon, i que, en aquest sentit, s'imposa la versió castellana d'acord amb la redacció del llibre de família».

En aquest punt, caldrà remetre a l'argumentació impecable que fa l'Audiència Territorial de Barcelona en la Sentència núm. 95, de 30 de gener de 1989, confirmada després pel Tribunal Suprem. L'Audiència prenia en consideració «la conjunció copulativa *i* intercalada entre els dos cognoms», tot reconeixent que «aquest fet, a diferència del que ocorre en la llengua castellana amb la conjunció *y*, no esdevé simplement una fórmula per a separar en l'àmbit exclusivament registral el primer cognom del segon». La conclusió es fonamentava tècnicament en la certificació expedida per l'Institut d'Estudis Catalans, que així ho corroborava, i en el fet que és d'aquesta manera com s'inscriuen en la *Gran Enciclopèdia Catalana* els cognoms de les personalitats catalanes.

Finalment, el darrer argument esgrimit en la resolució per denegar les pretensions de l'interessat és d'una gravetat esfereïdora. Amb una notable combinació de retòrica altisonant, de tergiversació constitucional i de prepotència, la Direcció General dels Registres i del Notariat afirma: «Ni ombra de discriminació hi pot haver pel fet d'imposar a un espanyol l'ús del castellà, davant el deure de conèixer aquesta llengua establert per a tots els espanyols per l'article 3.1 de la Constitució».

Aquesta Direcció General, que, com hem vist, ignorava que del 1958 hi hagués hagut cap canvi substancial quant a drets lingüístics a l'Estat espanyol, no s'està de (re)introduir un nou deure («imposar el castellà»), deduint-lo arbitràriament de la Constitució espanyola. Tornem, doncs, a enunciar aquest article en l'estricta redacció original i amb subratllats nostres: «El castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat. Tots els espanyols tenen el *deure de conèixer-la i el dret d'usar-la*». No cal ésser cap

exègeta constitucionalista per a llegir-hi que el deure es predica del coneixement, no pas de l'ús, que és sols un dret. Tenir el dret de conèixer l'espanyol no implica cap obligació ni cap deure d'ús; però sobretot no implica que les administracions ni cap persona puguen imposar-lo en aquells territoris on hi ha una altra llengua, la pròpia, reconeguda com a oficial. Com diuen Francesc Ferrer i Gironès i Josep Cruañas en llur llibre *Els drets lingüístics dels catalanoparlants*: «Els catalans tenim dret 'hipotètic a usar el castellà, i dic hipotètic perquè els drets no generen cap obligació per al subjecte que en gaudeix. Un dret no compta pas amb l'obligació d'exercir-lo, atès que pot ser renunciable».¹

Però, a més, si les coses eren com les presentava la Direcció General dels Registres i del Notariat, la possibilitat que les altres llengües de l'Estat tinguessen rang d'oficialitat, com afirma el paràgraf següent (3.2) de la Constitució espanyola, restaria, senzillament, anul·lada. I amb això, tot l'edifici legal que regula els drets lingüístics: des de les declaracions d'oficialitat dels estatuts d'autonomia fins al contingut sencer de les lleis de normalització lingüística. Bastaria, senzillament, que a cada acte fet en català l'Administració invoqués el seu dret a imposar l'espanyol.

Continuem ara, de bell nou, analitzant els següents recursos presentats pel senyor Strubell. Així, el 3 de febrer de 1986 va interposar un recurs contenciós administratiu davant l'Audiència Territorial de Barcelona contra la resolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat. L'Audiència va reconèixer el dret d'usar la copulativa *i*, però no admeté que el Registre hagués de fer l'assentament del naixement en català. El demandant, aleshores, va recórrer davant el Tribunal Suprem, el qual va confirmar la sentència anterior. Finalment, el senyor Strubell presenta recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional, que no l'accepta perquè «manca manifestament contingut constitucional».

Situats ja els fets, farem un examen conjunt dels dictats dels tres darrers tribunals. Pel que fa al primer punt —l'ús de la conjunció *i* entre els cognoms—, els tribunals s'havien plantejat dues qüestions: l'una, si efectivament en llengua catalana s'empra la copulativa *i* entre els dos llinatges, i l'altra, si aquesta és procedent o no d'acord amb la normativa jurídica. Ambdues han quedat nítidament resoltes, en sentit afirmatiu, des de la primera sentència dictada. En paraules de l'Audiència: «procedeix, en definitiva, estimar l'esmentada pretensió i declarar que pertoca intercalar la conjunció copulativa *i* entre el cognom patern i el matern».

Mentrestant, però, la mateixa Direcció General dels Registres i del

1. Edicions 62, Barcelona 1990, 2a. edició, p. 26.

Notariat ja havia corregit el seu particular criteri. En una resolució de 20 d'octubre de 1987 (és a dir, quan encara no s'havia pronunciat l'Audiència Territorial de Barcelona), acceptava a una altra persona la fórmula catalana dels cognoms, tot basant-se en els mateixos preceptes de la resolució del senyor Strubell. Reproduïm ací una part del text, que és suficientment aclaridora:

«[...] si bé l'article 194 del Reglament del Registre Civil estableix que en el registre entre els cognoms patern i matern s'intercalerà la copulativa castellana "y", aquesta ha d'entendre's limitada a la mecànica interna del Registre Civil, però no pot ni ha de transcendir a l'ús social, ni tampoc ha d'impedir l'ús d'altres mitjans —entre ells la copulativa catalana "i" — per a separar els dos cognoms d'una persona en les certificacions en extracte, així mateix en el llibre de família».

De fet, no ens hauria de sorprendre el reconeixement per part dels tribunals, sinó el retard a l'hora de donar estatut de normalitat legal i administrativa a un fet que la nostra societat té assumit des de fa temps. I no sols normalitat social. Baste referir la forma com els nostres governants signen les lleis: Gabriel Cañellas i Fons, Joan Lerma i Blasco, Jordi Pujol i Soley.

Quines conseqüències d'ús es deriven de la sentència? La primera és que a l'hora de la inscripció en el Registre Civil hom té el dret de demanar i l'Administració té l'obligació d'inscriure aquesta *i* d'enllaç. Però, evidentment, no sols en la inscripció del Registre Civil, sinó també en el document d'identitat, en el llibre de família, en el carnet de conduir, en la cartilla de la Seguretat Social, i en qualsevol lloc on s'haja d'inscriure el nom, perquè la *i*, tal com reconeixen el Tribunal Suprem i el Constitucional espanyols, forma part del nom.

Hem intentat desgranar tots els aspectes tan minuciosament perquè hi ha hagut algun mitjà de comunicació que, per error o per confusió del seu desig amb la realitat, ha llegit just el contrari. Així, el diari *Las Provincias*, de València, reportava la notícia amb el titular següent: «El TC refusa que els catalans puguin inscriure's en el registre separant els cognoms amb una "i"». Això no sols és fals, sinó que, a més, no és. Com hem vist, la utilització de la copulativa ni tan sols es plantejava davant el Tribunal Constitucional, per tal com havia estat ja resolta en la sentència de l'Audiència Territorial i confirmada pel Tribunal Suprem. La qüestió que es dirimia davant aquesta màxima instància era la de l'ús de la llengua catalana en els assentaments.

Això ens porta a l'altre punt, el de la llengua que s'ha d'emprar en els registres. També ací cal distingir un noble pla: l'ús de la llengua en l'àmbit intern i l'ús en l'àmbit extern, o siga, amb l'administrat. Pel que fa a l'ús intern, les sentències deneguen la possibilitat de fer els assentaments en qualsevol altra llengua distinta de l'espanyol, perquè «es tracta d'una qüestió merament d'ordenació, de caràcter intern, sobre la qual l'Estat té competència exclusiva d'acord amb l'article 149.1.8 de la Constitució espanyola».

Examinem aquesta afirmació dels tribunals. El fet que el Registre Civil siga de dependència estatal no implica en cap cas que el seu funcionament intern haja d'ésser únicament en espanyol. Interpretar-ho així comporta, com dèiem abans, negar el mateix concepte d'oficialitat del català, del gallec i del basc, i fer invàlids els preceptes estatutaris que així ho estableixen i les lleis que els despleguen. Açò ha estat ratificat per la mateixa sentència del Tribunal Constitucional núm. 82/1986, que preveu que aquestes llengües són també oficials en les respectives comunitats autònomes pel que fa a tots els poders públics radicats al territori autòndmic, sense excloure els òrgans dependents de l'administració central i de les altres institucions estatals en sentit estricte.

Per tant, aquesta és una opció que no ha d'implicar, sinó més aviat al contrari, que en un futur proper no es puga ampliar l'ús de les altres llengües oficials en el funcionament intern, perquè legalment no hi ha cap circumstància que ho impedisca. De fet, així ho preveu la Llei d'ús i ensenyament del valencià, que en l'article 14 diu: «els assentaments que s'hagen de realitzar en qualsevol registre públic es faran en la llengua oficial sol·licitada per l'interessat o els interessats de comú acord». I hem de remarcar, que parla de *qualsevol* registre, és a dir, tant els que depenen de la Generalitat com els que són de dependència estatal.

No ens estendrem més en el fet que els tribunals justifiquen l'ús intern obligatori del castellà fonamentant-se en la Llei i en el Reglament del Registre Civil. Deduïm, però, que per als encarregats de vigilar el contingut dels preceptes de l'ordenament constitucional en drets lingüístics, més que el plurilingüisme consagrat per la constitució espanyola i els estatuts d'autonomia, el que vigeix realment és la lletra i l'esperit legal del 1958.

Així les coses, haurem de tenir en compte aquest precepte i diferenciar dues competències: l'una, la d'ordenació dels registres, i l'altra, la competència en matèria lingüística. La regulació de les llengües oficials diferents de l'espanyol correspon a cada comunitat autònoma. A això, s'hi afegeix que les dues llengües oficials han de tenir reconegut el mateix rang i el mateix camp d'aplicació. Es desprèn, doncs, que en un territori

on hi ha reconeguda una llengua oficial, que a més n'és la pròpia, qualsevol servei públic que s'ofereix al ciutadà —i potser no serà gratuït de recordar que l'Administració de justícia està al servei del ciutadà— ha de donar-li la possibilitat de desplegar els seus drets i les seues obligacions íntegrament en aquesta llengua.

Tanmateix, del mateix caràcter restrictiu de l'ordenació interna dels registres dependents de l'administració de l'Estat se'n pot inferir, en paral·lelisme exacte, que les administracions autonòmiques poden prendre una mesura d'exclusivitat lingüística semblant per al català, el basc i el gallec. Amb l'aval, a més, que els estatuts d'autonomia els reconeixen, juntament amb l'oficialitat, el caràcter de llengua pròpia.

Finalment, a banda de l'ús *finestreta endins*, n'hi ha també un d'extern. I cal insistir, perquè no es faci una lectura errònia de les sentències i de la interlocutòria esmentades, que la utilització única de l'espanyol en els registres afecta *només* el funcionament interior, no pas de l'administrat. Així, segons reconeix el mateix Tribunal Constitucional, res no impedeix «que les certificacions puguen ésser sol·licitades en qualsevol de les dues llengües cooficials en l'àmbit autonòmic considerat». És a dir, que qualsevol persona, en adreçar-se a un registre —el que siga—, té el dret de demanar i l'Administració l'obligació de fer els extractes (còpies de les inscripcions públiques) dels registres en qualsevol llengua oficial.

Arribats en aquest punt, no podem estar-nos de remarcar una circumstància d'allò més curiosa. Per quin motiu —volem dir motiu de dret— l'assentament original no és pot fer en català, però sí l'extracte, que és una simple còpia d'aquell? Què impedeix a l'encarregat del registre d'estendre l'original en català, si en la còpia no hi ha cap problema? Una altra vegada en aquest procés, hom constata una vulneració d'un principi bàsic dels reconeguts per la mateixa Constitució espanyola, el de la seguretat jurídica: donar un tracte i una solució diferents a dues coses que són la mateixa (art. 9.3).

CONCLUSIÓ

Després d'aquest tortuós recorregut per resolucions i sentències, potser no serà sobrer que en fem una breu recapitulació, de manera que deixem ben clares les possibilitats legals d'ús del català en la fórmula dels cognoms i en l'àmbit dels registres dependents de l'Estat.

Primer: podem enllaçar els nostres cognoms mitjançant la copulativa *i* i podem exigir que així es faça en qualsevol lloc on s'haja d'inscriure.

Segon: quant a l'ús de la llengua, només en l'àmbit intern dels registres de l'Estat és preceptiu l'ús de l'espanyol.

I *tercer:* en la resta d'actes, incloent-hi els extractes dels assentaments, podem emprar i demanar que s'empre el català.

No ens en privem, doncs, ja que, legalment, res no ens en priva.